

Установа адукацыі
 “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Прарэктар па вучэбнай рабоце
 ўстановы вышэйшай адукацыі
 “Беларускі дзяржаўны педагагічны
 ўніверсітэт імя Максіма Танка”

У. У. Шыкаў

“31” 04 2017 г.

Рэгістрацыйны № УД 2-2-3-2017 вуч.

ПАРАЎНАЛЬНАЯ ГРАМАТЫКА ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІХ МОЎ

Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі
 па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці:

1 – 02 (3.81) Беларуская мова і літаратура

2017 г.

Вучэбная праграма складзена на аснове адукацыйнага стандарта ОСВО 1-02 03 03 - 2013 установы вышэйшай адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” па спецыяльнасці 1 – 02 03 01 Беларуская мова і літаратура, зацверджанага і ўведзенага ў дзеянне пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 30.08. 2013 г. № 87.

СКЛАДАЛЬНІКІ:

Д.В.Дзятко, кандыдат філалагічных навук, дацэнт, загадчык кафедры беларускага мовазнаўства ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”;

Н.У.Чайка, доктар філалагічных навук, прафесар кафедры беларускага мовазнаўства ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

В.Д.Старычонок, дэкан філалагічнага факультэта ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”, доктар філалагічных навук, прафесар;

Г.К.Чахоўскі, дацэнт кафедры сучаснай беларускай мовы ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт”, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАЦІЯ ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай беларускага мовазнаўства ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”
(пракакол № 10 ад 27.03.2017 г.)

Загадчык кафедры _____ **Д.В. Дзятко**

Навукова-метадычным саветам ўстановы вышэйшай адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”
(пракакол № 4 ад 11.04.2017 г.)

Афармленне вучэбнай праграмы і суправаджальных матэрыялаў дзеючым патрабаванням Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адпавядае.

Метадыст вучэбна-метадычнага ўпраўлення БДПУ

_____ **С.А.Старадуб**

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

“Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” – вучэбная дысцыпліна, якая раскрывае асноўныя заканамернасці развіцця ўсходнеславянскіх моў у іх узаемасувязі, паказвае агульныя рысы і тлумачыць спецыфічныя асаблівасці і адрозненні паміж беларускай, рускай і ўкраінскай мовамі.

Праграма прадмета “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” дапаможа студэнтам сістэматызаваць набытыя веды пры вывучэнні ўсіх іншых лінгвістычных дысцыплін, навучыць будучых настаўнікаў заўважаць, кваліфікаваць і выпраўляць памылкі вучняў, у тым ліку абумоўленыя станам і праблемамі білінгвізму ў краіне.

Мэта вучэбнай дысцыпліны “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” – развіць і ўдасканаліць філалагічнае мысленне студэнта; пашырыць уяўленне пра асноўныя заканамернасці развіцця моў і іх узаемасувязі; сфарміраваць устаноўкі на практычнае ўжараненне атрыманых студэнтамі ведаў у іх будучай прафесійнай дзейнасці і іншых сферах сацыяльнай актыўнасці; выхаваць любоў і гавару да мастацкага слова, духоўнай і інтэлектуальнай спадчыны беларускага народа, пачуццё нацыянальнай самапавагі і самаідэнтыфікацыі.

Задачы вучэбнай дысцыпліны “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў”:

- сфарміраваць у студэнтаў уяўленне пра агульныя фанетычныя, граматычныя і лексічныя рысы беларускай, рускай і ўкраінскай моў;
- паказаць навучэнцам спецыфічныя асаблівасці ўсходнеславянскіх моў і іх месца сярод іншых моў славянскай групы;
- раскрыць студэнтам прычыны ўзнікнення і пашырэння адрозненняў паміж беларускай, рускай і ўкраінскай мовамі;
- садзейнічаць падрыхтоўцы высокаадукаваных, творчых і крытычна думачых спецыялістаў, здольных практычна выкарыстоўваць набытыя веды і паспяхова вырашаць усе складаныя моўна-сацыяльныя праблемы функцыянавання беларускай мовы ва ўмовах дзяржаўнага білінгвізму.

Патрабаванні да акадэмічных кампетэнцый

Студэнт павінен:

АК-5. Быць здольным ствараць новыя ідэі (валодаць крэатыўнасцю).

АК-8. Валодаць навыкамі вуснай і пісьмовай камунікацыі.

АК-9. Умець вучыцца, павышаць сваю кваліфікацыю на працягу жыцця.

Патрабаванні да сацыяльна-асобасных кампетэнцый спецыяліста

Студэнт павінен:

СЛК-3. Валодаць здольнасцю да міжасобасных камунікацый.

СЛК-4. Валодаць навыкамі здароўязберажэння.

Патрабаванні да прафесійных кампетэнцый

Студэнт павінен быць здольным:

ПК-1. Кіраваць вучэбна-пазнавальнай і вучэбна-даследчыцкай дзейнасцю навучэнцаў.

ПК-2. Выкарыстоўваць аптымальныя метады, формы і сродкі навучання.

ПК-3. Арганізоўваць і праводзіць вучэбныя заняткі разнастайных відаў і форм.

ПК-4. Арганізоўваць самастойную працу навучэнцаў.

ПК-11. Развіваць вучэбныя магчымасці і здольнасці навучэнцаў на аснове сістэмнай педагогічнай дыягностыкі.

ПК-12. Развіваць навыкі самастойнай працы навучэнцаў з вучэбнай, даведачнай, навуковай літаратурай і інш. крыніцамі інфармацыі.

ПК-13. Арганізоўваць і праводзіць карэкцыйна-педагогічную дзейнасць з навучэнцамі.

ПК-14. Папярэджваць і пераадольваць непаспяховасць навучэнцаў.

ПК-15. Фармуляваць адукацыйныя і выхаваўчыя мэты.

ПК-16. Ацэньваць вучэбныя дасягненні навучэнцаў, а таксама ўзроўні іх выхаванасці і развіцця.

ПК-17. Ажыццяўляць прафесійную самаадукацыю і самавыхаванне з мэтай удасканалення прафесійнай дзейнасці.

ПК-18. Арганізоўваць цэласны адукацыйны працэс з улікам сучасных адукацыйных тэхналогій і педагогічных інавяцый.

ПК-19. Аналізаваць і ацэньваць педагогічныя з'явы і падзеі мінулага ў святле сучасных навуковых ведаў.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” студэнт павінен **ведаць**:

- ролю мовы і маўлення ў працэсе сацыяльных зносін;
- месца і ролю беларускай мовы ў славянскай і еўрапейскай супольнасці народаў і моў;
- функцыі беларускай мовы як асноватворнага кампанента нацыянальнай культуры;
- сістэму агульных фанетычных, граматычных і лексічных асаблівасцей усходнеславянскіх моў;
- спецыфічныя рысы беларускай, рускай і ўкраінскай моў, прычыны ўзнікнення гэтых адрозненняў;
- навуковую і даведачную літаратуру па дадзенай галіне мовазнаўчай навукі;

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” студэнт павінен **умець**:

- адбіраць, аналізаваць і сістэматызаваць моўныя факты;
- праводзіць лінгвістычныя назіранні, рабіць абагульненні і вывады;
- заўважаць, кваліфікаваць і выпраўляць памылкі вучняў;
- самастойна раскрываць прычыны ўзнікнення і пашырэння адрозненняў паміж беларускай, рускай і ўкраінскай мовамі;
- граматна карыстацца вуснай і пісьмовай мовай.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” студэнт павінен **валодаць**:

- базавымі паняццямі параўнальна-гістарычнага даследавання моў;

- прыёмамі рэканструкцыі праславянскіх форм;
- метадамі супастаўлення граматычных форм беларускай і рускай моў;
- правапісам сучаснай беларускай літаратурнай мовы.

Месца вучэбнай дысцыпліны ў шэрагу іншых дысцыплін. У сістэме лінгвістычных дысцыплін “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” на філалагічных факультэтах са спецыяльнасцю “беларуская мова” займае важнае месца. Вучэбны курс заканчвае цыкл гістарычных дысцыплін і падагульнае вывучанае ў курсах “Сучасная беларуская літаратурная мова”, “Стараславянская мова”, “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы”, “Гістарычная граматыка”.

Сувязь вучэбнай дысцыпліны з іншымі дысцыплінамі. Вучэбная дысцыпліна “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскай мовы” звязана з такімі вучэбнымі дысцыплінамі, як “Стараславянская мова”, “Гісторыя беларускай мовы”, “Уводзіны ў мовазнаўства”, а таксама са школьным курсам беларускай мовы. Лекцыйныя і практычныя заняткі накіраваны на выяўленне спецыфічных рыс сучаснай беларускай літаратурнай мовы, што з’яўляецца надзвычай важным ва ўмовах білінгвізму.

У адпаведнасці з вучэбным планам установы вышэйшай адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” на вывучэнне дысцыпліны “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” запланавана 116 гадзін, з іх 40 гадзін – аўдыторныя заняткі.

Форма атрымання вышэйшай адукацыі – дзённая і завочная.

У адпаведнасці з вучэбным планам установы вышэйшай адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” на дзённой форме атрымання вышэйшай адукацыі вучэбная дысцыпліна “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” вывучаецца на 3 курсе ў 2 семестры: 20 гадзін – лекцыі, 20 гадзін – практычныя заняткі, 40 гадзін – самастойная праца.

Форма атэстацыі па вучэбнай дысцыпліне – **экзамен**.

Раздзелы (тэмы), па якіх праводзяцца рэйтынжавыя кантрольныя ў 6 семестры: тэма 1.2 – рэйтынгавая кантрольная № 1, тэма 4.1 – рэйтынгавая кантрольная № 2, тэма 7 – рэйтынгавая кантрольная № 3.

На завочнай форме атрымання вышэйшай адукацыі вучэбная дысцыпліна “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” вывучаецца на 4 курсе ў 2 семестры: 6 гадзін – лекцыі, 4 гадзіны – практычныя, самастойная 70 гадзін – самастойная праца.

Форма атэстацыі па вучэбнай дысцыпліне – **экзамен**.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

1. Уводзіны. Прадмет, змест і задачы параўнальнай граматыкі ўсходнеславянскіх моў. Аб'ект і крыніцы параўнальнай граматыкі. Сувязь параўнальнай граматыкі з іншымі лінгвістычнымі дысцыплінамі. Адукацыйна-тэарэтычнае і практычнае значэнне прадмета “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў”.

Параўнальна-гістарычны метадаў у мовазнаўстве. Дасягненні ўсходнеславянскай кампаратывістыкі.

Індаеўрапейская моўная сям'я. Фанетычныя і граматычныя асаблівасці індаеўрапейскай прамовы. Перыяды ў гісторыі развіцця праславянскай мовы. Фанетычныя і граматычныя асаблівасці праславянскай мовы. Экстралінгвістычныя і лінгвістычныя фактары распаду праславянскай мовы і фарміравання агульнаўсходнеславянскай мовы. Агульнаўсходнеславянская мова, асноўныя гіпотэзы і прычыны яе ўзнікнення, спецыфічныя асаблівасці. Дыялектны падзел агульнаўсходнеславянскай мовы. Усходнеславянскія мовы (беларуская, руская, украінская), іх месца сярод індаеўрапейскіх.

2. Фанетыка і фаналогія. Агульная характарыстыка фанетычнай сістэмы агульнаславянскай мовы. Спецыфічныя асаблівасці гукавой сістэмы мовы ўсходніх славян у параўнанні з агульнаславянскай і стараславянскай. Фанетычныя змяненні дапісьмовага і пісьмовага перыядаў.

Фанетычная сістэма сучасных усходнеславянскіх моў. Параўнальная характарыстыка сістэмы вакалізму. Параўнальная характарыстыка сістэмы кансанантызму. Мадэлі пазіцыйных і гістарычных чаргаванняў зычных і галосных фанем ва ўсходнеславянскіх мовах. Фанетычныя рысы, агульныя для беларускай, рускай і ўкраінскай моў. Спецыфічныя фанетычныя асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з рускай і ўкраінскай.

Склад і націск у сучасных усходнеславянскіх мовах. Прынцыпы фанетычнай транскрыпцыі.

3. Арфаэгія. Графіка. Арфаграфія. Арфаэпічныя нормы ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Асаблівасці вымаўлення галосных (націскных і ненаціскных). Вымаўленне зычных. Вымаўленне спалучэнняў галосных. Вымаўленне спалучэнняў зычных.

3 гісторыі графікі ўсходнеславянскіх моў. Параўнальная характарыстыка ўсходнеславянскіх алфавітаў. Літары, агульныя для беларускага, рускага і ўкраінскага алфавітаў. Літары, уласцівыя толькі беларускаму, толькі рускаму і толькі ўкраінскаму алфавітам. Апостраф у беларускай і ўкраінскай графіцы.

Суадносіны паміж фанетычным і марфалагічным прынцыпамі ў беларускай, рускай і ўкраінскай арфаграфіі. Традыцыйныя напісанні ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Рэформы беларускага, рускага і ўкраінскага правапісу.

4. Марфалогія. Гістарычная агульнасць марфалагічнай сістэмы ўсходнеславянскіх моў. Спосабы выражэння граматычных значэнняў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Спецыфіка часцін мовы як лексічна-граматычных класаў слоў у сучасных усходнеславянскіх мовах.

4.1. Назоўнік. Катэгорыя роду. Разыходжанні ў родзе агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Катэгорыя ліку. Разыходжанні ў формах ліку агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Рэшткі парнага ліку ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Катэгорыя склону. Лёс клічнага склону ва ўсходнеславянскіх мовах. Тыпы скланення назоўнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Тыпы асноў назоўнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах. Параўнальная характарыстыка склонавых канчаткаў назоўнікаў першага, другога і трэцяга скланенняў адзіночнага і множнага ліку. Рознаскланяльныя назоўнікі. Словаўтварэнне назоўнікаў.

4.2. Прыметнік. Якасныя, адносныя і прыналежныя прыметнікі. Поўныя і кароткія формы прыметнікаў, іх марфалагічныя прыкметы і сінтаксічныя функцыі ва ўсходнеславянскіх мовах. Ступені параўнання прыметнікаў, іх утварэнне і асаблівасці ўжывання ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Параўнальная характарыстыка склонавых канчаткаў прыметнікаў усіх разрадаў. Асаблівасці словаўтварэння прыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Формы суб'ектыўнай ацэнкі прыметнікаў.

4.3. Лічэбнік. Граматычныя асаблівасці лічэбнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах. Сінтаксічная сувязь лічэбнікаў з назоўнікамі ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Зборныя лічэбнікі і спецыфіка іх спалучэння з назоўнікамі ва ўсходнеславянскіх мовах. Скланенне лічэбнікаў. Рэшткі былых родавых формаў лічэбнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці словаўтварэння лічэбнікаў.

4.4. Займеннік. Разрады займеннікаў паводле значэння ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Параўнальная характарыстыка склонавых формаў займеннікаў усіх разрадаў.

4.5. Дзеяслоў. Параўнальная характарыстыка граматычных катэгорый і формаў дзеяслова ва ўсходнеславянскіх мовах. Інфінітыў. Спрагальныя формы. Зваротныя дзеясловы. Стан дзеяслова. Закончанае і незакончанае трыванне дзеяслова. Лад дзеяслова. Утварэнне формаў зааганага ладу ва ўсходнеславянскіх мовах. Час дзеяслова. Формы цяперашняга часу. Утварэнне формаў прошлага часу. Форма складанага прошлага часу ў беларускай і ўкраінскай мовах. Формы будучага часу. Змяненне дзеясловаў па асобах і ліках. Асаблівасці спражэння нетэматычных дзеясловаў. Рознаспрагальныя дзеясловы. Асаблівасці словаўтварэння дзеясловаў.

4.6. Дзеепрыметнік. Спецыфічныя асаблівасці ўтварэння дзеепрыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці ўжывання дзеепрыметнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Поўная і кароткая формы дзеепрыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці перакладу дзеепрыметнікаў.

4.7. Дзеепрыслоўе. Утварэнне і ўжыванне дзеепрыслоўяў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці перакладу дзеепрыслоўяў.

4.8. Прыслоўе. Агульная характарыстыка прыслоўяў беларускай, рускай і ўкраінскай мовы. Паходжанне прыслоўяў. Ступені параўнання якасных прыслоўяў ва ўсходнеславянскіх мовах.

4.9. Службовыя часціны мовы. Выклічнік. Гукаперайманні. Прыназоўнік. Агульная характарыстыка прыназоўнікаў. Паходжанне прыназоўнікаў. Сінанамічнасць і варыянтнасць прыназоўнікаў. Спецыфіка ўжывання прыназоўнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.

Злучнік. Агульная характарыстыка злучнікаў. Паходжанне злучнікаў.

Часціца. Разрады часціц. Паходжанне часціц. Функцыі часціц ва ўсходнеславянскіх мовах.

Выклічнік. Разрады выклічнікаў. Паходжанне выклічнікаў. Функцыі выклічнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.

Гукаперайманні. Агульная характарыстыка гукаперайманняў. Роля гукаперайманняў у маўленні.

4.10. Прэдыкатывы. Мадальныя словы. Прэдыкатывы. Агульная характарыстыка прэдыкатываў. Асаблівасці перакладу прэдыкатываў.

Мадальныя словы. Разрады мадальных слоў паводле значэння. Сінтаксічная функцыя мадальных слоў. Ужыванне мадальных слоў у сучасным беларускім, рускім і ўкраінскім маўленні.

5. Сінтаксіс. Агульнасць сінтаксічнай будовы ўсходнеславянскіх моў. Спосабы выражэння сінтаксічных адносін у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Сінтаксічныя адрозненні ва ўсходнеславянскіх мовах.

5.1. Словазлучэнне. Беспрыназоўніковыя і прыназоўніковыя словазлучэнні ва ўсходнеславянскіх мовах.

5.2. Просты сказ. Класіфікацыя простых сказаў. Выражэнне дзейніка і выказніка ва ўсходнеславянскіх мовах. Выражэнне дадanych членаў сказа. Асаблівасці выражэння зваротка. Асаблівасці перакладу простых сказаў.

5.3. Складаны сказ. Класіфікацыя складаных сказаў. Асаблівасці будовы складаных сказаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Спосабы перадачы чужога маўлення ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Асаблівасці перакладу складаных сказаў.

6. Лексікалогія. Фразеалогія. Індаеўрапейская лексіка ва ўсходнеславянскіх мовах. Агульнаславянская лексіка ў беларускай і ўкраінскай мовах. Уласнабеларуская, уласнаруская і ўласнаўкраінская лексіка. Славаславянскія і ўсходнеславянскія лексічныя запазычанні ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Словы іншамоўнага паходжання, інтэрнацыяналізмы і іх засваенне (семантычнае, фанетычнае, марфалагічнае) ўсходнеславянскімі мовамі.

Лексіка актыўная і пасіўная, агульнаўжывальная і абмежаванага ўжытку, нейтральная і стылістычна афарбаваная. Асаблівасці ўжывання розных пластоў лексікі ва ўсходнеславянскіх мовах.

Фразеалогія беларускай, рускай і ўкраінскай моў. Паходжанне фразеалагізмаў. Фразеалагізмы, агульныя для ўсходнеславянскіх моў. Уласнабеларускія, уласнарускія і ўласнаўкраінскія фразеалагізмы. Пераклад фразеалагізмаў. Фразеалагічныя калькі. Неабходнасць барацьбы супраць штучных калек і літаральных перакладаў фразеалагізмаў.

7. Лексікаграфія. 3 гісторыі ўсходнеславянскай лексікаграфіі. Слоўнікі беларускай, рускай і ўкраінскай моў. Перакладныя ўсходнеславянскія слоўнікі і іх характарыстыка.

**Вучэбна-метадычная карта дысцыпліны
(дзённая форма атрымання вышэйшай адукацыі)**

№ раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		Самастойная праца	Матэрыяльнае забеспячэнне заняткаў (наглядныя і метадычныя дапаможнікі)	Літаратура	Формы кантролю ведаў
		Лекцый	Практычныя заняткі				
1	2	3	4	5	6	7	8
ПАРАЎНАЛЬНАЯ ГРАМАТЫКА ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІХ МОЎ (40 г.)		20	20	40			
1.	Уводзіны (4 г.)	2	2	2			
1.1.	<i>Уводзіны</i> 1. Прадмет, змест і задачы параўнальнай граматыкі ўсходнеславянскіх моў. 2. Аб'ект і крыніцы параўнальнай граматыкі. 3. Сувязь параўнальнай граматыкі з іншымі лінгвістычнымі дысцыплінамі. Адукацыйна-тэарэтычнае і практычнае значэнне прадмета “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў”. 4. Параўнальна-гістарычны метад у мовазнаўстве. Дасягненні ўсходнеславянскай кампаратывістыкі.	2			Вучэбныя дапаможнікі	1, 2, 3, 4, 5	
1.2.	Індаеўрапейская моўная сям'я 1. Фанетычныя і граматычныя асаблівасці індаеўрапейскай прамовы. 2. Перыяды ў гісторыі развіцця праславянскай мовы. 3. Фанетычныя і граматычныя асаблівасці праславянскай мовы. Экстралінгвістычныя і лінгвістычныя фактары распаду праславянскай мовы і фарміравання агульнаўсходнеславянскай мовы. 4. Агульнаўсходнеславянская мова, асноўныя гіпотэзы і прычыны яе ўзнікнення, спецыфічныя асаблівасці. Дыялектны падзел агульнаўсходнеславянскай мовы. Усходнеславянскія мовы (беларуская, руская, украінская), іх месца сярод індаеўрапейскіх.		2		Схема “Індаеўрапейская моўная сям'я”	3, 5	Рэйтынгавая кантрольная работа № 1

2.	Фанетыка і фаналогія (8 г.)	4	4	6			
2.1.	Агульная характарыстыка фанетычнай сістэмы агульнаславянскай мовы 1. Спецыфічныя асаблівасці гукавой сістэмы мовы ўсходніх славян у параўнанні з агульнаславянскай і стараславянскай. 2. Фанетычныя змяненні дапісьмовага і пісьмовага перыядаў.	2			Вучэбныя дапаможнікі	2, 3, 5	Фронтальнае апытванне. Праверка падрыхтаваных тэкстаў
2.2.	Фанетычная сістэма сучасных усходнеславянскіх моў. 1. Параўнальная характарыстыка сістэмы вакалізму. 2. Параўнальная характарыстыка сістэмы кансанантызму. 3. Мадэлі пазіцыйных і гістарычных чаргаванняў зычных і галосных фанем ва ўсходнеславянскіх мовах.	2			Вучэбныя дапаможнікі, схема “Мадэлі пазіцыйных і гістарычных чаргаванняў зычных і галосных фанем ва ўсходнеславянскіх мовах”	2, 3, 5	
2.3.	1. Фанетычныя рысы, агульныя для беларускай, рускай і ўкраінскай моў. 2. Спецыфічныя фанетычныя асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з рускай і ўкраінскай. 3. Склад і націск у сучасных усходнеславянскіх мовах. 4. Прынцыпы фанетычнай транскрыпцыі.		2			2, 3, 5	Даклад
2.4.	Фанетычная сістэма сучасных усходнеславянскіх моў. 1. Параўнальная характарыстыка сістэмы вакалізму. 2. Параўнальная характарыстыка сістэмы кансанантызму. 3. Мадэлі пазіцыйных і гістарычных чаргаванняў зычных і галосных фанем ва ўсходнеславянскіх мовах. 4. Фанетычныя рысы, агульныя для беларускай, рускай і ўкраінскай моў. 5. Спецыфічныя фанетычныя асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з рускай і ўкраінскай. 6. Склад і націск у сучасных усходнеславянскіх мовах. 7. Прынцыпы фанетычнай транскрыпцыі.		2		Вучэбныя дапаможнікі, схема “Мадэлі пазіцыйных і гістарычных чаргаванняў зычных і галосных фанем ва ўсходнеславянскіх мовах”	2, 3, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
3.	Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія (2 г.)	2		8			
3.1.	<i>Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія</i> 1. Арфаэпічныя нормы ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Асаблівасці вымаўлення галосных (націскных і ненаціскных). Вымаўленне зычных. Вымаўленне спалучэнняў галосных. Вымаўленне спалучэнняў зычных. 2. 3 гісторыі графікі ўсходнеславянскіх моў. Параўнальная	2			Вучэбныя дапаможнікі, аўдыёзапісы	2, 3, 4	

	характарыстыка ўсходнеславянскіх алфавітаў. Літары, агульныя для беларускага, рускага і ўкраінскага алфавітаў. Літары, уласцівыя толькі беларускаму, толькі рускаму і толькі ўкраінскаму алфавітам. Апостраф у беларускай і ўкраінскай графіцы. 3. Суадносіны паміж фанетычным і марфалагічным прынцыпамі ў беларускай, рускай і ўкраінскай арфаграфіі. Традыцыйныя напісанні ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Рэформы беларускага, рускага і ўкраінскага правапісу.						
4.	Марфалогія (14 г.)	6	8	12			
4.1.	Гістарычная агульнасць марфалагічнай сістэмы ўсходнеславянскіх моў. <i>Назоўнік</i> 1. Катэгорыя роду. Разыходжанні ў родзе агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. 2. Катэгорыя ліку. Разыходжанні ў формах ліку агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Рэшткі парнага ліку ў сучасных усходнеславянскіх мовах. 3. Катэгорыя склону. Лёс клічнага склону ва ўсходнеславянскіх мовах.	1			Вучэбныя дапаможнікі, “Тыпы скланення назоўнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах”	1, 2, 3, 4, 5	Рэйтынгавая кантрольная работа № 2
4.2.	1. Тыпы скланення назоўнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Тыпы асноў назоўнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах. Параўнальная характарыстыка скланавых канчаткаў назоўнікаў першага, другога і трэцяга скланення ў адрозненне ад множнага ліку. Рознаскланяльныя назоўнікі. 2. Словаўтварэнне назоўнікаў.	1			Вучэбныя дапаможнікі, “Тыпы скланення назоўнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах”	1, 2, 3, 4, 5	Даклад
4.3.	<i>Назоўнік</i> 1. Катэгорыя роду. Разыходжанні ў родзе агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. 2. Катэгорыя ліку. Разыходжанні ў формах ліку агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Рэшткі парнага ліку ў сучасных усходнеславянскіх мовах. 3. Катэгорыя склону. Лёс клічнага склону ва ўсходнеславянскіх мовах. 4. Тыпы скланення назоўнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Тыпы асноў назоўнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах. Параўнальная характарыстыка скланавых канчаткаў		2		Вучэбныя дапаможнікі, “Тыпы скланення назоўнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах”	1, 2, 3, 4, 5	Калёквіум

	назоўнікаў першага, другога і трэцяга скланенняў адзіночнага і множнага ліку. Рознаскланяльныя назоўнікі. 5. Словаўтварэнне назоўнікаў.						
4.4.	<i>Прыметнік</i> 1. Якасныя, адносныя і прыналежныя прыметнікі. 2. Поўныя і кароткія формы прыметнікаў, іх марфалагічныя прыкметы і сінтаксічныя функцыі ва ўсходнеславянскіх мовах. 3. Ступені параўнання прыметнікаў, іх утварэнне і асаблівасці ўжывання ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. 4. Параўнальная характарыстыка склонавых канчаткаў прыметнікаў усіх разрадаў. 5. Асаблівасці словаўтварэння прыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. 6. Формы суб'ектыўнай ацэнкі прыметнікаў.	1			Вучэбныя дапаможнікі	1, 2, 3, 4, 5	
4.5.	<i>Лічэбнік</i> 1. Граматычныя асаблівасці лічэбнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах. 2. Сінтаксічная сувязь лічэбнікаў з назоўнікамі ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. 3. Зборныя лічэбнікі і спецыфіка іх спалучэння з назоўнікамі ва ўсходнеславянскіх мовах. 4. Скланенне лічэбнікаў. Рэшткі былых родавых формаў лічэбнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. 5. Асаблівасці словаўтварэння лічэбнікаў.	1			Вучэбныя дапаможнікі	1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
4.6.	<i>Займеннік</i> 1. Разрады займеннікаў паводле значэння ў сучасных усходнеславянскіх мовах. 2. Параўнальная характарыстыка склонавых формаў займеннікаў усіх разрадаў.	2			Вучэбныя дапаможнікі	1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
4.7.	<i>Дзеяслоў</i> 1. Параўнальная характарыстыка граматычных катэгорый і формаў дзеяслова ва ўсходнеславянскіх мовах. 2. Інфінітыў. Спрагальныя формы. 3. Зваротныя дзеясловы. 4. Стан дзеяслова. 5. Закончанае і незакончанае трыванне дзеяслова. 6. Лад дзеяслова. Утварэнне формаў загінага ладу ва		1		Вучэбныя дапаможнікі	1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне

	ўсходнеславянскіх мовах.						
4.8.	<i>Дзеяслоў</i> 1. Час дзеяслова. Формы цяперашняга часу. Утварэнне формаў прошлага часу. Форма складанага прошлага часу ў беларускай і ўкраінскай мовах. Формы будучага часу. 2. Змяненне дзеясловаў па асобах і ліках. 3. Асаблівасці спражэння нетэматычных дзеясловаў. Рознаспрагальныя дзеясловы. 4. Асаблівасці словаўтварэння дзеясловаў.		1		Вучэбныя дапаможнікі	1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
4.9.	<i>Дзеепрыметнік, дзеепрыслоўе</i> 1. Спецыфічныя асаблівасці ўтварэння дзеепрыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. 2. Асаблівасці ўжывання дзеепрыметнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. 3. Поўная і кароткая формы дзеепрыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. 4. Асаблівасці перакладу дзеепрыметнікаў. 5. Утварэнне і ўжыванне дзеепрыслоўяў ва ўсходнеславянскіх мовах. 6. Асаблівасці перакладу дзеепрыслоўяў.		1		Вучэбныя дапаможнікі	1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
4.10.	<i>Прыслоўе</i> 1. Агульная характарыстыка прыслоўяў беларускай, рускай і ўкраінскай мовы. 2. Паходжанне прыслоўяў. 3. Ступені параўнання якасных прыслоўяў ва ўсходнеславянскіх мовах.		1		Вучэбныя дапаможнікі	1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
4.11.	<i>Службовыя часціны мовы. Выклічнік. Гуканерайманні. Прэдыкатывы. Мадальныя словы</i> 1. Прыназоўнік. Агульная характарыстыка прыназоўнікаў. Паходжанне прыназоўнікаў. Сінамічнасць і варыянтнасць прыназоўнікаў. Спецыфіка ўжывання прыназоўнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. 2. Злучнік. Агульная характарыстыка злучнікаў. Паходжанне злучнікаў. 3. Часціца. Разрады часціц. Паходжанне часціц. Функцыі часціц ва ўсходнеславянскіх мовах. 4. Выклічнік. Разрады выклічнікаў. Паходжанне выклічнікаў.		2		Вучэбныя дапаможнікі	1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне

	Функцыі выклічнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. 5. Гукаперайманні. Агульная характарыстыка гукаперайманняў. Роля гукаперайманняў у маўленні. 6. Прэдыкатывы. Агульная характарыстыка прэдыкатываў. Асаблівасці перакладу прэдыкатываў. 7. Мадальныя словы. Разрады мадальных слоў паводле значэння. Сінтаксічная функцыя мадальных слоў. Ужыванне мадальных слоў у сучасным беларускім, рускім і ўкраінскім маўленні.						
5.	Сінтаксіс (4 г.)	2	2	6			
5.1.	Агульнасць сінтаксічнай будовы ўсходнеславянскіх моў 1. Спосабы выражэння сінтаксічных адносін у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. 2. Сінтаксічныя адрозненні ва ўсходнеславянскіх мовах. 3. Словазлучэнне Беспрыназоўнікавыя і прыназоўнікавыя словазлучэнні ва ўсходнеславянскіх мовах.	1			Вучэбныя дапаможнікі	1, 2, 4	
5.2.	<i>Просты сказ</i> 1. Класіфікацыя простых сказаў. 2. Выражэнне дзейніка і выказніка ва ўсходнеславянскіх мовах. 3. Выражэнне дадanych членаў сказа. 4. Асаблівасці выражэння зваротка. 5. Асаблівасці перакладу простых сказаў.	1			Вучэбныя дапаможнікі	1, 2, 4	
5.3.	<i>Складаны сказ</i> 1. Класіфікацыя складаных сказаў. 2. Асаблівасці будовы складаных сказаў ва ўсходнеславянскіх мовах. 3. Спосабы перадачы чужога маўлення ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. 4. Асаблівасці перакладу складаных сказаў.		2		Вучэбныя дапаможнікі	1, 2, 4	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
6.	Лексікалогія. Фразеалогія (6 г.)	4	2	4			
6.1.	<i>Лексікалогія</i> 1. Індаеўрапейская лексіка ва ўсходнеславянскіх мовах. 2. Агульнаславянская лексіка ў беларускай і ўкраінскай мовах. 3. Уласнабеларуская, уласна руская і ўласнаўкраінская лексіка. 4. Стараславянізмы ва ўсходнеславянскіх мовах. Усходнеславянскія лексічныя запазычанні ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. 5. Словы іншамовнага паходжання, інтэрнацыяналізмы і іх	4			Вучэбныя дапаможнікі, слоўнікі	1, 2, 4	

	засваенне (семантычнае, фанетычнае, марфалагічнае) усходнеславянскімі мовамі. 6. Лексіка актыўная і пасіўная, агульнаўжывальная і абмежаванага ўжытку, нейтральная і стылістычна афарбаваная. Асаблівасці ўжывання розных пластоў лексікі ва ўсходнеславянскіх мовах.						
6.2.	<i>Фразеалогія беларускай, рускай і ўкраінскай моў</i> 1. Паходжанне фразеалагізмаў. Фразеалагізмы, агульныя для ўсходнеславянскіх моў. Уласнабеларускія, уласнарускія і ўласнаўкраінскія фразеалагізмы. 2. Пераклад фразеалагізмаў. Фразеалагічныя калекі. Неабходнасць барацьбы супраць штучных калек і літаральных перакладаў фразеалагізмаў.		2		Вучэбныя дапаможнікі, фразеаграфічныя выданні	1, 2, 4	Даклад
7.	Лексікаграфія (2 г.)		2	2			
7.1.	1. 3 гісторыі ўсходнеславянскай лексікаграфіі. 2. Слоўнікі беларускай, рускай і ўкраінскай моў. 3. Перакладныя ўсходнеславянскія слоўнікі і іх характарыстыка.		2		Вучэбныя дапаможнікі, лексікаграфічныя выданні	1, 2, 4	Рэйтынгавая кантрольная работа № 3

**Вучэбна-метадычная карта дысцыпліны
(завочная форма атрымання вышэйшай адукацыі)**

№ раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		Матэрыяльнае забеспячэнне заняткаў (наглядныя і метадычныя дапаможнікі)	Літаратура	Формы кантролю ведаў
		Лекцый	Практычныя заняткі			
1	2	3	4	6	7	8
ПАРАЎНАЛЬНАЯ ГРАМАТЫКА ЁСХОДНЕСЛАВЯНСКІХ МОЎ		6	4			
1.	Уводзіны (4 г.)	2				
1.1.	<i>Уводзіны</i> 1. Прадмет, змест і задачы параўнальнай граматыкі ёсходнеславянскіх моў. 2. Аб'ект і крыніцы параўнальнай граматыкі. 3. Сувязь параўнальнай граматыкі з іншымі лінгвістычнымі дысцыплінамі. Адукацыйна-тэарэтычнае і практычнае значэнне прадмета “Параўнальная граматыка ёсходнеславянскіх моў”. 4. Параўнальна-гістарычны метады ў мовазнаўстве. Дасягненні ёсходнеславянскай кампаратывістыкі.	2		Вучэбныя дапаможнікі	1, 2, 3, 4, 5	
2.	Фанетыка і фаналогія (8 г.)	2	2			
2.1.	Агульная характарыстыка фанетычнай сістэмы агульнаславянскай мовы 1. Спецыфічныя асаблівасці гукавой сістэмы мовы ёсходніх славян у параўнанні з агульнаславянскай і стараславянскай. 2. Фанетычныя змяненні дапісьмовага і пісьмовага перыядаў.	2		Вучэбныя дапаможнікі	2, 3, 5	
2.4.	Фанетычная сістэма сучасных усходнеславянскіх моў. 1. Параўнальная характарыстыка сістэмы вакалізму. 2. Параўнальная характарыстыка сістэмы кансанантызму. 3. Мадэлі пазіцыйных і гістарычных чаргаванняў зычных і галосных фанем ва ёсходнеславянскіх мовах. 4. Фанетычныя рысы, агульныя для беларускай, рускай і ўкраінскай		2	Вучэбныя дапаможнікі, “Мадэлі пазіцыйных і гістарычных чаргаванняў зычных і галосных фанем ва ёсходнеславянскіх	2, 3, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне

	моў. 5. Спецыфічныя фанетычныя асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з рускай і ўкраінскай. 6. Склад і націск у сучасных усходнеславянскіх мовах. 7. Прынцыпы фанетычнай транскрыпцыі.			мовах”		
4.	Марфалогія (15 г.)	2	2			
4.1.	Гістарычная агульнасць марфалагічнай сістэмы ўсходнеславянскіх моў. <i>Назоўнік</i> 1. Катэгорыя роду. Разыходжанні ў родзе агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. 2. Катэгорыя ліку. Разыходжанні ў формах ліку агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Рэшткі парнага ліку ў сучасных усходнеславянскіх мовах. 3. Катэгорыя склону. Лёс клічнага склону ва ўсходнеславянскіх мовах.	2		Вучэбныя дапаможнікі, “Тыпы скланення назоўнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах”	1, 2, 3, 4, 5	
4.3.	<i>Назоўнік</i> 1. Катэгорыя роду. Разыходжанні ў родзе агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. 2. Катэгорыя ліку. Разыходжанні ў формах ліку агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Рэшткі парнага ліку ў сучасных усходнеславянскіх мовах. 3. Катэгорыя склону. Лёс клічнага склону ва ўсходнеславянскіх мовах. 4. Тыпы скланення назоўнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Тыпы асноў назоўнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах. Параўнальная характарыстыка склонавых канчаткаў назоўнікаў першага, другога і трэцяга скланенняў адзіночнага і множнага ліку. Рознаскланяльныя назоўнікі. 5. Словаўтварэнне назоўнікаў.		2	Вучэбныя дапаможнікі, табліца “Тыпы скланення назоўнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах”	1, 2, 3, 4, 5	Калёквіум

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Асноўная літаратура

1. Бернштейн, С.Б. Сравнительная грамматика славянских языков / С.Б. Бернштейн. – М.: МГУ, Наука, 2005. — 352 с.
2. Дуличенко, А.Д. Введение в славянскую филологию: Учебное пособие. — 2-е издание, стереотипное. — Москва: ФЛИНТА, 2014. — 720 с.
3. Сопоставительный анализ восточнославянских языков: учеб. пособие / А.А.Лукашанец [и др.]; под ред. А.А.Лукашанца, А.М.Мезенко. — Минск: ИВЦ Минфина, 2005. — 228 с.
4. Трофимович, Т.Г. Сравительно-историческая грамматика русского и белорусского языков: курс лекций / Т.Г.Трофимович. — Минск: Изд-во БГПУ, 2006. — 179 с.
5. Языки мира. Славянские языки / РАН. Институт языкознания; Ред. колл.: А.М. Молдован, С.С. Скорвид, А.А. Кибрик и др. — М.: Academia, 2005. — 656 с.

Дадатковая літаратура

1. Гісторыя беларускай мовы (гістарычная граматыка беларускай мовы): вучэб.-метад. комплекс / склад. С.М.Струкава. — Наваполацк: Выд-ва ПДУ, 2005. — 156 с.
2. Карский, Е.Ф. Белорусы: в 3 т. / Е.Ф.Карский. — Минск: Беларуская Энцыклапедыя, 2006 – 2008.
3. Поржезинский, В.К. Сравнительная грамматика славянских языков / В.К.Поржезинский. — 2-е изд. — М.: Едиториал УРСС, 2004. — 136 с.
4. Савченко, А.Н. Сравнительная грамматика индоевропейских языков / А.Н.Савченко. — 2-е изд. — М.: Едиториал УРСС, 2003. — 416 с.
5. Шахматов, А.А. Очерк древнейшего периода истории русского языка / А.А.Шахматов. — М.: Индрик, 2002. — 424 с.
6. Широкова, А.В. Сопоставительная типология разноструктурных языков (фонетика, морфология) / А.В.Широкова. — М.: Добросвет, 2000. — 200 с.

ЗАДАННІ ДА РЭЙТЫНГАВЫХ КАНТРОЛЬНЫХ РАБОТ

Рэйтынгавая кантрольная работа № 1 па тэме 1.2 “Індаеўрапейская моўная сям’я”

Тэарэтычныя пытанні:

Фанетычная сістэма агульнаславянскай мовы. Спецыфічныя асаблівасці гукавой сістэмы мовы ўсходніх славян у параўнанні з агульнаславянскай і стараславянскай. Фанетычныя змяненні дапісьмовага і пісьмовага перыядаў.

Заданне. 1. Знайсці ў тэкстах рэшткі агульнаўсходнеславянскіх фанетычных з’яў у сістэме вакалізму. Выпісаць іх.

Заданне. 2. Знайсці ў тэкстах рэшткі агульнаўсходнеславянскіх фанетычных з’яў у сістэме кансанантызму. Выпісаць іх і даць неабходныя гістарычныя каментарыі.

Заданне. 3. Патлумаць, якімі гістарычнымі працэсамі абумоўлены разыходжанні ў фанетычных сістэмах беларускай і рускай моў.

Тэкст № 1

Хаты былі на востраве. Востраў гэты, праўда, не кожны прызнаў бы за востраў - аб яго не плёскаліся ні марскія, ні нават азёрныя хвалі. Навокал адно гніла куп’істая дрыгва ды мошпі панурыя лясы.

Вёска тулілася ля берага вострава - платы агародаў дзе-нідзе забягалі на куп’ё ўзболатка. З другога боку, на поўнач, балоты крыху адступалі, дорачы людзям пясчанае поле. Адступалі балоты і на заходнім баку, дзе руhelі ці жаўцелі да краю лесу палі, таксама скупыя, няўдзячныя, хоць у іх глебе і было менш пяску. З поўдня балоты зноў падбіраліся да саламяных, замшэлых радзю стрэх, але ў гэты бок ішла найбольш сувязь са светам, і тут па дрыгве была намошчана дарожка. Што гэта за дарожка, можна меркаваць хоць бы з таго, што ездзілі па ёй смела толькі ў маразы, калі і непразная твань навокал рабілася цвёрдая, як ток, ці ўлетку, калі дарожка перасыхала. Большую частку года востраў быў як бы адасоблены ад іншых вёсак і мястэчак. Нават у непаганяныя дні рэдкія газеты ці лісты ад сыноў і братоў дабіраліся сюды ў паляшучкай торбе нялёгка - каму было прыемна лазіць па гразі без вельмі важнай прычыны, - але і гэтая нямоцная сувязь са светам пры кожным зацяжым дажджы лёгка рвалася. Восенню ці вясной яна перарывалася на цэлыя месяцы: багна, што страшна разбухала ад слоты і разводдзя, адразала востраў ад свету мацней, чым гэта маглі б зрабіць абшары вадзянога прастору. Многія дні людзі жылі, як на плыце, які злая нягода адарвала ад берага і занесла ў мора, - трэба чакаць адно, калі спадарожны вецер ці лёс зноў падгоніць да зямлі.

Але такое становішча тут не палохала, людзям на востраве яно здавалася зусім звычайным. З усіх бакоў, блізка і далёка, ведалі яны, - такія ж самыя выспы сярод бясконцых багнаў, дзікіх зараснікаў, што разлегліся на

сотні вёрст з поўначы на поўдзень і з захаду на ўсход. Людзям тут трэба было жыць, і яны жылі. Аднастайныя, нудныя дажджы, што месяцамі лілі на мокрыя стрэхі, сцюдзёныя вятры, што люта білі ў замерзлыя вочкі-шыбы заваямі, цёплае сонца, што ўставала ў пагодныя дні над купамі алешніку, — усё бачыла гэты востраў заклапочаным, у няспыннай, штодзённай руплівасці. Людзі заўсёды чым-небудзь былі заняты: уранку і ўвечары, летам і зімою, у хаце, на двары, у полі, на балоце, у лесе...

Тэкст № 2

В середине разговора про политические действия Анна Павловна разгорячилась.— Ах, не говорите мне про Австрию! Я ничего не понимаю, может быть, но Австрия никогда не хотела и не хочет войны. Она предаёт нас. Россия одна должна быть спасительницей Европы. Наш благодетель знает свое высокое призвание и будет верен ему. Вот одно, во что я верю. Нашему доброму и чудному государю предстоит величайшая роль в мире, и он так добродетелен и хорош, что Бог не оставит его, и он исполнит свое призвание задавить гидру революции, которая теперь еще ужаснее в лице этого убийцы и злодея. Мы одни должны искупить кровь праведника. На кого нам надеяться, я вас спрашиваю?.. Англия с своим коммерческим духом не поймет и не может понять всю высоту души императора Александра. Она отказалась очистить Мальту. Она хочет видеть, ищет заднюю мысль наших действий. Что они сказали Новосильцеву? Ничего. Они не поняли, они не могли понять самоотвержения нашего императора, который ничего не хочет для себя и все хочет для блага мира. И что они обещали? Ничего. И что обещали, и того не будет! Пруссия уже объявила, что Бонапарте непобедим и что вся Европа ничего не может против него... И я не верю ни в одном слове ни Гарденбергу, ни Гаугвицу. *Cette fameuse neutralité prussienne, ce n'est qu'un piège* [9](#). Я верю в одного Бога и в высокую судьбу нашего милого императора. Он спасет Европу!.. — Она вдруг остановилась с улыбкой насмешки над своею горячностью.— Я думаю, — сказал князь, улыбаясь, — что, ежели бы нас послали вместо нашего милого Винценгероде, вы бы взяли приступом согласие прусского короля. Вы так красноречивы. Вы дадите мне чаю?— Сейчас. А *propos*, — прибавила она, опять успокоиваясь, — нынче у меня два очень интересные человека, *le vicomte de Mortemart, il est allié aux Montmorency par les Rohans* [10](#), одна из лучших фамилий Франции. Это один из хороших эмигрантов, из настоящих. И потом *l'abbé Morio*; [11](#) вы знаете этот глубокий ум? Он был принят государем. Вы знаете?— А! Я очень рад буду, — сказал князь. — Скажите, — прибавил он, как будто только что вспомнив что-то и особенно-небрежно, тогда как то, о чем он спрашивал, было главной целью его посещения, — правда, что *l'impératrice-mère* [12](#) желает назначения барона Функе первым секретарем в Вену? *C'est un pauvre sire, se baron, à ce qu'il paraît* [13](#). — Князь Василий желал определить сына на это место, которое через императрицу Марию Феодоровну старались доставить барону. Анна Павловна почти закрыла глаза в знак того, что ни она, ни кто другой не могут судить про то, что угодно или нравится императрице.— *Monsieur le baron de Funke a été recommandé à l'impératrice-*

mère par sa sur [14](#), — только сказала она грустным, сухим тоном. В то время как Анна Павловна назвала императрицу, лицо ее вдруг представило глубокое и искреннее выражение преданности и уважения, соединенное с грустью, что с ней бывало каждый раз, когда она в разговоре упоминала о своей высокой покровительнице. Она сказала, что ее величество изволила оказать барону Функе beaucoup d'estime [15](#), и опять взгляд ее подернулся грустью. Князь равнодушно замолк, Анна Павловна, с свойственной ей придворною и женскою ловкостью и быстротою такта, захотела и щелкнуть князя за то, что он дерзнул так отозваться о лице, рекомендованном императрице, и в то же время утешить его.

Рэйтынгавая кантрольная работа № 2 па тэме 4.1 “Гістарычная агульнасць марфалагічнай сістэмы ўсходнеславянскіх моў”

Тэарэтычныя пытанні:

1. Катэгорыя роду назоўнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.
2. Разыходжанні ў родзе агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў.

Заданне. 1. Знайсці ў тэкстах назоўнікі, род якіх адрозніваецца ў рускай і беларускай мовах.

Заданне. 2. Патлумачыць, чым выкліканы разыходжанні.

Тэкст № 1.

У той брыдкі саказні вечар я якраз рыхтаваўся да работы. Шчыра кажучы, не цяпелася дарвіцца да яе: многія месяцы я займаўся не тым, чым хацеў.

Для мяне гэтыя першыя хвіліны - ледзь не найбольшая асалода ў жыцці. Метадычна раскласці на стала рэчы: чыстая папера - справа, злева - месца для спісанняй. Справа крыху далей - вымытая да рыпення попелыніца. Для яе непапаны (абавязкова нечепаны!) пачак цыгарэт. Дзве ручкі запраўлены чарнілам. На падаконні злева свежазмолатая кава ў герметычным слоіку і кававы апарат. На стала ані парушынікі.

Сам ты толькі што пагаліўся, узяў ванну, абавязкова надзеў новую чыстую кашулю. Перад табою бялюткі аркуш ільснянай паперы, і зялёная лямпа кідае на яго яркае ў салатавым паўзмроку кола. Ты можаш адкласці работу да раніцы - усё адно ўнутрана ты падрыхтаваны да яе. А можаш сесці і зараз.

І чорт яго бяры, што за вокнамі шалее і коса імчыцца мокрая тхлань сакавіцкага снегу, што за ім ледзь відны вулічныя сіратлівыя ліхтары, скурчаныя цені лрахожых, рухомы вежавы кран непадалёк і чырвоную іголку тэлевышкі наводдаль. Нічога, што так тужліва калоцяцца аблепленыя снегам дрэвы і так бяздонна блішчыць пад рэдкімі ліхтарамі асфальт.

Няхай. У цябе цёпла. І ты ўвесь, і скураю і нутром, падрыхтаваны да вялікай Работы, адзінага пэўнага, што ў цябе ёсць. І ўсё гэта - як быццам

чакаеш найдарожшага спаткання, а яно чакае цябе, і сэрца замірае і падае. І незайманы, цнатлівы ліст паперы чакае першага пацалунка п'яра.

Званок!

Я ўнутрана вылаяўся. Але стол быў прыбраны, і чакаў, і мог чакаць да заўтра, і, можа, гэта было яшчэ лепей, як лепей чакаць дарагога спаткання, каб даўжэй адчуваць лікуючую непатольнасць. Легчы спаць, ведаючы, што «заўтра» прынясе першую - заўсёды першую! - радасць, і прачнуцца з адчуваннем гэтай радасці, і ўстаць, і ўзяць яе.

Да таго ж званок быў знаёмы, «толькі для сваіх». Дый хто пацягнуўся б некуды з хаты ў такую сабачую золь без пільнай патрэбы.

Я адчыніў дзверы. На пляцоўцы стаяла, дыгаючы, як жораў, нагамі, худая тонкая постаць у цёмна-шэрым паліто, саматканым клятчастым шаліку, тоўстым, як коўдра, і ў бабровай шапцы.

Бабёр гэты ад расталага снегу, шчыра кажучы, дужа нагадваў кошку пад дажджом. Вярнуўся ў родную стыхію.

- Заходзь, Мар'яне.

Ён нібыта юкнуў у перадпакой, ляпнуў за сабою дзвярыма, уздыхнуў і толькі тады сказаў:

- А быці таму палацу княскаму багату, як касцёл, дый надалей фундаваць касцёлы.

Мы з ім любілі часам паразмаўляць «у стылі барока». Але на гэты раз жарт у яго не атрымаўся: занадта бязраднай была ўсмешка, занадта няўпэўнена расшпільвалі паліто і худыя доўгія пальцы.

Гэта быў Мар'ян Пташынскі, адзін з нямногіх маіх сяброў, «ларнік* вучоны» і сапраўды адзін з лепшых у краіне знаўцаў архіўнай справы, вядомы, праўда, значна больш як калекцыянер-аматар. Калекцыянер амаль неверагодна абазнаны і ўзброены найглыбейшымі ведамі, беспамылковым густам, сабачым нюхам на фальшывае і сапраўднае, сталёвай інтуіцыяй і чуццём на падзеі.

* Галоўны над архівам (старабел.).

Мы з ім любім адзін аднаго. Ён ледзь не адзіны чалавек з вучонага свету, які не ставіцца іранічна да маіх гісторыка-крымінальных росшукаў. А я люблю ягоныя бясконцыя апавяданні аб рэчах, паперах, пячацях, манетах і ўсім такім іншым.

Абодва мы кавалеры (ад яго пайшла жонка, пусценькі коцік - актрыса), абодва ў вольны час ловім рыбу і спрачаемся, абодва прымаем адзін аднаго такімі, якія мы ёсць.

Тэкст № 2

Прыступаю к описанию недавних и столь странных событий, происшедших в нашем, доселе ничем не отличавшемся городе, я принужден, по неумению моему, начать несколько издалека, а именно некоторыми биографическими подробностями о талантливом и многотимом Степане Трофимовиче Верховенском. Пусть эти подробности послужат лишь введением к предлагаемой хронике, а самая история, которую я намерен

описывать, еще впереди. Скажу прямо: Степан Трофимович постоянно играл между нами некоторую особую и, так сказать, гражданскую роль и любил эту роль до страсти, — так даже, что, мне кажется, без нее и прожить не мог. Не то чтоб уж я его приравнивал к актеру на театре: сохрани боже, тем более что сам его уважаю. Тут всё могло быть делом привычки, или, лучше сказать, непрерывной и благородной склонности, с детских лет, к приятной мечте о красивой гражданской своей постановке. Он, например, чрезвычайно любил свое положение «гонимого» и, так сказать, «ссылного». В этих обоих словечках есть своего рода классический блеск, соблазнивший его раз навсегда, и, возвышая его потом постепенно в собственном мнении, в продолжение столь многих лет, довел его наконец до некоторого весьма высокого и приятного для самолюбия пьедестала. В одном сатирическом английском романе прошлого столетия некто Гулливер, возвратясь из страны лилипутов, где люди были всего в какие-нибудь два вершка росту, до того приучился считать себя между ними великаном, что, и ходя по улицам Лондона, невольно кричал прохожим и экипажам, чтоб они пред ним сворачивали и остерегались, чтоб он как-нибудь их не раздавил, воображая, что он всё еще великан, а они маленькие. За это смеялись над ним и бранили его, а грубые кучера даже стегали великана кнутиями; но справедливо ли? Чего не может сделать привычка? Привычка привела почти к тому же и Степана Трофимовича, но еще в более невинном и безобидном виде, если можно так выразиться, потому что прекраснейший был человек.

Рэйтинговая кантрольная работа № 3 па тэме 7 “Лексікаграфія”

Заданне. Адказаць (у пісьмовай форме) на наступныя пытанні:

1. Гісторыя ўсходнеславянскай лексікаграфіі.
2. Слоўнікі беларускай, рускай і ўкраінскай моў.
3. Перакладныя ўсходнеславянскія слоўнікі і іх характарыстыка.

МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ ПА АРГАНІЗАЦЫІ САМАСТОЙНАЙ ПРАЦЫ СТУДЭНТАЎ ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ “ПАРАЎНАЛЬНАЯ ГРАМАТЫКА ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІХ МОЎ”

Самастойная праца студэнтаў арганізуецца ў адпаведнасці з Палажэннем аб самастойнай працы студэнтаў. Самастойная праца студэнтаў накіравана на актывізацыю іх мысліцельнай дзейнасці, на выяўленне ўзроўню іх ведаў па вучэбнай дысцыпліне. Самастойная праца выпрацоўвае ў студэнтаў такія якасці як ініцыятыўнасць, самастойнасць, умение знайсці і кваліфікаваць неабходную інфармацыю. Пры арганізацыі самастойнай працы па вучэбнай дысцыпліне “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” улічваецца падрыхтоўка дыферэнцыраваных (рознаўзроўневых) трэніровачных практыкаванняў па тэмах, што патрабуюць самастойнага засваення.

Самастойная праца студэнтаў прадугледжвае выкананне пісьмовых прац, падрыхтоўку вусных паведамленняў і пісьмовых рэфератаў па вызначанай тэматыцы, знаёмства з навуковай, навукова-папулярнай, хрэстаматыйнай літаратурай, канспектванне неабходнай тэарэтычнай літаратуры па пэўнай праблеме, складанне агляду навуковай літаратуры, рэферыраванне і анатаванне прафесійна арыентаваных тэкстаў і інш.

**ПЕРАЛІК СРОДКАЎ ДЫЯГНОСТЫКІ, ЯКІЯ
ВЫКАРЫСТОЎВАЮЦА ПРЫ ВЫВУЧЭННІ ДЫСЦЫПЛІНЫ
“ПАРАЎНАЛЬНАЯ ГРАМАТЫКА ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІХ МОЎ”**

Для атрымання аб’ектыўнай інфармацыі аб узроўні паспяховасці студэнтаў па вучэбнай дысцыпліне “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” мэтазгодна сістэматычна выкарыстоўваць розныя віды кантролю, сярод якіх: апераджальны, бягучы, тэматычны, прамежкавы і выніковы. Кожны з відаў кантролю ўжываецца на пэўным этапе навучання і выконвае ў педагагічным працэсе адну з функцый: стымулюючую, навучальную, дыягнастычную, выхаваўчую і інш.

З мэтай выніковай дыягностыкі якасці засваення тэарэтычнага і практычнага матэрыялу студэнтаў 3 курса па вучэбнай дысцыпліне “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” вучэбным планам прадугледжана правядзенне кантрольных работ з адпаведнымі граматычнымі заданнямі – рэканструкцыяй старажытных праформ і гістарычнымі каментарыямі. Пры падборы заданняў ўлічваецца аб’ём тэарэтычных звестак па пэўнай тэме, індывідуальны ўзровень падрыхтоўкі навучэнцаў і інш.

ПЕРАЛІК ТЭАРЭТЫЧНЫХ ПЫТАННЯЎ ДА ЭКЗАМЕНУ ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ “ПАРАЎНАЛЬНАЯ ГРАМАТЫКА ЁСХОДНЕСЛАВЯНСКІХ МОЎ”

1. Параўнальная граматыка ёсходнеславянскіх моў: аб’ект даследавання, задачы курса, асноўныя паняцці (прамова, субстрат).
2. Параўнальна-гістарычны метады ў мовазнаўстве.
3. Працы моваведаў-славістаў у галіне параўнальных даследаванняў.
4. Індаеўрапейская мова-аснова. Сістэма вакалізму і кансанантызму, граматычны лад.
5. Распад індаеўрапейскай мовы-асновы (перыядызацыя). Прынцыпы класіфікацыі індаеўрапейскіх моў (тэрытарыяльны, фанетычны).
6. Тэорыі балта-славянскіх моўных адносін. Працы Шлейхера, Шахматава, Бадуэна дэ Куртэнэ, Ільінскага па праблеме.
7. Агульнаславянская (праславянская) мова: гісторыя, тэрыторыя распаўсюджвання. Фанетычная сістэма і граматычны лад агульнаславянскай мовы.
8. Распад агульнаславянскага моўнага адзінства. Утварэнне старажытнарускіх (агульнаёсходнеславянскіх) моў. Утварэнне ёсходнеславянскіх народнасцей і іх моў.
9. Гукавая сістэма старажытнарускіх моў.
10. Старажытнейшыя фанетычныя працэсы ў мове ёсходніх славян (VI – XII стст.).
11. Пазнейшыя фанетычныя працэсы ў мове ёсходніх славян (XII ст.).
12. Змяненні, звязаныя з падзеннем рэдукаваных у сістэме зычных ёсходнеславянскіх моў.
13. Змяненні, звязаныя з падзеннем **ъ**, **ь** у сістэме галосных ёсходнеславянскіх моў.
14. Змяненні, звязаныя з падзеннем рэдукаваных у сучаснай беларускай, рускай і ўкраінскай мовах.
15. Пераход **Е** ў **О** ва ёсходнеславянскіх мовах.
16. Аканне ў беларускай і рускай мовах.
17. Гісторыя шыпячых і **Р** ва ёсходнеславянскіх мовах.
18. Сучасная фанетычная сістэма ёсходнеславянскіх моў.
19. Пазіцыйныя чаргаванні галосных гукаў ва ёсходнеславянскіх мовах.
20. Пазіцыйныя чаргаванні зычных гукаў ва ёсходнеславянскіх мовах.
21. Гістарычныя чаргаванні галосных гукаў ва ёсходнеславянскіх мовах.
22. Гістарычныя чаргаванні зычных гукаў ва ёсходнеславянскіх мовах.
23. Графіка і націск ва ёсходнеславянскіх мовах.
24. Арфаграфія ёсходнеславянскіх моў.
25. Фанетычныя рысы, агульныя для рускай і беларускай моў.
26. Фанетычныя асаблівасці беларускай мовы, якія адрозніваюць яе ад рускай.

27. Польскі субстрат у беларускай мове.
28. Асаблівасці развіцця літаратурных моў усходніх славян.
29. Назоўнік ва ўсходнеславянскіх мовах. Асноўныя граматычныя катэгорыі (падабенства і адрозненне граматычных значэнняў).
30. Тыпы асноў і скланення назоўнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.
31. Прыметнік ва ўсходнеславянскіх мовах: разрады і граматычныя катэгорыі.
32. Поўная і кароткая форма. Ступені параўнання прыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.
33. Граматычныя і сінтаксічныя асаблівасці лічэбнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.
34. Лічэбнік ва ўсходнеславянскіх мовах: разрады і асноўныя граматычныя катэгорыі.
35. Скланенне лічэбнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.
36. Займеннік ва ўсходнеславянскіх мовах. Разрады па значэнні і асаблівасці скланення.
37. Дзеяслоў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асноўныя граматычныя катэгорыі і формы дзеяслова.
38. Дзеепрыметнік ва ўсходнеславянскіх мовах, яго асноўныя граматычныя катэгорыі.
39. Дзеепрыслоўе ва ўсходнеславянскіх мовах, яго асноўныя граматычныя катэгорыі..
40. Прыслоўе ва ўсходнеславянскіх мовах.
41. Службовыя словы ва ўсходнеславянскіх мовах.

ПРАТАКОЛ УЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ УВА

Назва вучэбнай дысцыпліны, з якой патрабуецца ўзгадненне	Назва кафедры	Прапановы аб зменах у змесце вучэбнай праграмы ўстановы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне	Рашэнне, прынятае кафедрай, што распрацавала вучэбную праграму
Стараславянская мова	беларускага мовазнаўства	няма	Пратакол № 10 ад 27.03.2017
Уводзіны ў мовазнаўства	беларускага мовазнаўства	няма	Пратакол № 10 ад 27.03.2017
Гісторыя беларускай мовы	беларускага мовазнаўства	няма	Пратакол № 10 ад 27.03.2017